

нарешті віднайдена та «золота середина» у вигляді конструктивної позиції, що дозволить розв'язати існуючі у цій сфері проблеми адекватно сучасним екологічним викликам.

Нині, коли людство, що глобалізується, а разом із ним і наша українська громада постали перед негативними наслідками всесвітньої стратегії індустріалізму у вигляді гострих екологічних проблем, зовсім не зайвим, а нагальним для їх розв'язання виявляється питанням освоєння екофільної ментальної спадщини народів Далекого Сходу, зокрема й здобутків японської класичної лірики, для формування екологічної правосвідомості наших співвітчизників. Не слід очікувати у цій справі суттєвих зрушень, доки не буде вкорінватися у свідомості наших громадян потяг до естетичного ставлення до природного довкілля, що, напевно, найбільш глибоко просякає ментальність носіїв духовності синтоїзму, століттями оспівуваної витонченою японською класичною лірикою. Зміст кожної танку доводить, що ця поезія є найбільш екологічною у світі тому, що вона органічно зіставлена з усією багатомірністю форм життя.

С. І. Якимова, здобувачка

ФОРМУВАННЯ ЕКОПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЯК МЕТА ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Одним з важливих завдань правового виховання в сучасній Україні є формування екоправової культури. Цього вимагає кризовий екологічний стан у нашій країні. Трансформація її суспільного ладу суттєво звузила можливості інститутів влади впливати на реальні зусилля суспільства, особливо суб'єктів господарювання, в контексті розв'язання комплексу екологічних проблем. Тому антропогенне перевантаження довкілля не тільки не зменшилося, а навпаки, продовжує зростати, про що свідчить низка локальних надзвичайних подій, що охопили окремі місцевості у різних регіонах України.

У той час коли економіко-технологічний менеджмент країни відверто ігнорує вимоги законодавця щодо реалізації стратегії державної екологічної політики, розрахованої на екологічне оздоровлення України на період до 2020 р., органи виконавчої влади виявляються неспроможними змусити його змінити пріоритети. Це засвідчує про наявність суттєвих викривлень правосвідомості, передусім господарників та представників певного кола державних управлінців, що мають опікуватися проблемами екологічної безпеки країни, загошення яких вже сягнуло рівня національної безпеки.

На тлі дискусії щодо регулюючої ролі екологічного законодавства у розв'язанні цих проблем і визначення шляхів підвищення ефективності його реалізації зростає значення організації правового всеобучу, який би охоплював усі верстви населення країни, уражені значною мірою застарілими хворобами правового нігілізму і юридичного патерналізму, та нагальні напрямки правової культури. Цього вимагає той факт, що саме правова культура визначає рівень знань громадян щодо своїх прав і обов'язків стосовно процесів, які відбуваються в екосфері. Соціум має повернутися обличчям до неї, оскільки не може розвиватися без гармонії з природою. Тому на перший план знову виходить ідея про те, що людина є її часткою, і формування у неї екологічного світосприйняття – основоположний чинник розвитку людства.

Цей тип світосприйняття взагалі є виявом філософської рефлексії проблеми стосунків людини та її соціуму з природою. Так, ще на рівні міфологічної та релігійної екософської рефлексії права була закріплена ментальна орієнтація людини щодо необхідності підтримання гармонійних взаємовідносин з природним довкіллям, досягнуто розуміння відповідальності людства за збереження природних умов свого життя.

Якщо звернутися до праць В. Гьосле, О. Гьофе, Г. Йонаса, К. М. Маср-Абіха та ін., то можна констатувати, що вітчизняна технократична еліта обрала для себе той тип цивілізаційності, який несе за собою підкорення тому типу творчості, за яким вимальовується агресивно-споживацький тип ментальності. Він характеризується позаграничною активністю, а тому має глобальне домінування. Оскільки він розвиненіший за інтуїтивні творчі потенціали інших соціокультурних типів, його надзвичайно важко подолати. Для цього потрібно вжити логіку (право)творчості життя як сутнісного атрибуту екогармонійного синтезування усіх типів соціокультур.

Особливого значення для формування бажаної екоправової культури набувають такі взаємозумовлені цілісністю її феномена елементи правової культури, як екологічно орієнтовані правосвідомість та правотворчість, котрі мають відтворюватися у процесі правовиховного впливу на громадян.

У світі існують блага, які є вічними, безцінними для людства, включаючи природне довкілля, яке виконує триєдину функцію: економічну, соціальну та екологічну. Акцентуємо увагу на тому, що воно, як спотворене ним, саме вимагає захисту від його техногенного впливу. Тому, упевнені, захисту вимагає не тільки право людини на життя, а й право усієї біосфери на життя, бо саме право на життя природних об'єктів є абсолютною правовою цінністю, що вимагає підкорення поведінки кожної істоти принципу первинності і верховенства прав Природи, включаючи й природні права людини, щодо соціально набутого нею права природокористування. Це означає, що саме право людини

на життя є невід'ємним від права на життя усієї Природи і його відстоювання заперечує надмірне для існування життя використання встановленого людством права на природокористування. Тому виправдовуємо той тип правозастосування в екосфері, який виявляє людську діяльність як гуманістично-екологічний феномен, тобто як підкорену меті забезпечення будь-якої шкоди, наслідки якої справляли б руйнівний вплив на екосферу. Враховуючи їх можливість, така діяльність могла б гарантувати обов'язкову дію законодавчо забезпечених заходів з реакреації соціалізованої природної сфери.

Ось чому основною правовиховною вимогою до формування бажаної моделі поведінки громадян, а разом з тим ключовим елементом їх екоправової культури як раз і виступає додержання акценту на забезпеченні у ментальній сфері як пересічних громадян, так і представників компетентних органів, що від імені держави здійснюють природоохоронну діяльність, пріоритету охорони прав усіх природних об'єктів щодо похідного від них імперативу захисту права людини на безпечне довкілля. Щодо останнього, то його адекватне здійснення вимагає усвідомлення того, що закон природи, який зумовлює її еволюцію, виявляється як феномен забезпечення життя однієї її форми іншою без ніщівного вичерпування першою потенціалу іншої. Звідси роль людини полягає у тому, що вона, пізнаючи закони природи, одержує від неї дар гармонізації того, що існує. Умовою цього є інтеграція людини у процес життєтворення, що виявляється у формі екофільного правозастосування.

Принциповим для самореалізації людини та, власне, захисту нею свого права на безпечне природне довкілля є питання щодо парадигмальних підстав її творчості. Складність його вирішення пов'язана з його об'єктивною суперечливістю, оскільки діяльність людства може бути спрямованою як на руйнацію екосфери, що загрожує існуванню усіх живих істот у разі нехтування їх правом на життя, а може бути гармонізуючою. Тому людству потрібна зміна парадигми мислення і розвитку на життєстверджуючу. Це одне з вагомих завдань сучасного правовиховного процесу в Україні.

Саме за умови так імперативно орієнтованого екоправового впливу регулювання суб'єкт-об'єктних відносин як у економічній підсистемі соціуму, так і в інших його підсистемах буде унеможливлено нехтування правом на життя усіх біологічних видів, а разом з тим і забезпечено додержання принципу збереження домірного балансу умов їх природного співіснування на тлі відмови людства від задоволення цивілізаційних потреб через надлишкову експлуатацію природних ресурсів. Тільки це гарантує захист і природного середовища, і права людини на безпечне довкілля, а тому принцип екологічної безпеки є імперативною вимогою щодо заборони будь-якої діяльності людини та правових інститутів без прогнозного моделювання її наслідків у екосфері

і визначення превентивних заходів щодо недопущення порушення балансу усіх її сил, а також встановлення жорстких санкцій за умисне чи необережне порушення цієї вимоги. Тому цей принцип постає провідним складником в ієрархії цінностей екоправової культури, що має бути покладений в основу здійснення стратегії екологічної політики нашої країни.

Оскільки правове виховання має за меті набуття індивідом здатності до самоідентифікації себе як правової особистості, яка за сутністю здатна до відповідальності, з її досягненням (або досягненням її вимоги) завершується й виховний процес. Це відбувається за певним законом, а не згідно з добрими намірами вихователів, і не залежить від досягнутого результату, адже в гру вступає ще й природа, яка зберігає певні, раз і назавжди встановлені параметри, у межах яких і має здійснюватися виховання. Згідно із цим законом той, хто досі був об'єктом, стає суб'єктом обов'язків, і оскільки саме це було включено в горизонт майбутнього батьківської відповідальності, то така відповідальність перестає бути нагальним завданням, і тепер слід тільки відповісти на запитання, добре чи погано виконано справу стосовно того, хто став самостійним. Проте це «добре чи погано» має узгоджуватися з фазами органічного зростання, з яким поєднується також розвиток особистості. Таким чином, в екосфері щільно поєднуються в єдине ціле історичність і природа.

Виходячи з того, що ознакою постіндустріальної державності є екологічність, для України нагальною науковою проблемою і практичним завданням постає не тільки обґрунтування концепції формування у них адекватної вимогам глобальних світових викликів екоправової культури.